

THE JOURNAL OF
OTTOMAN STUDIES

KÜLLİYAT

OSMANLI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

SA'İD MAHLASLI BİR ŞAİRİN “MANZÛM KIRÂ'ATÎ'L-KUR'ÂN'I”

İdris SÖYLEMEZ¹

Özet

İslamî Türk Edebiyatı açısından Kur'ân-ı Kerîm temel kaynakların başında gelmektedir. Satır arası Kur'ân-ı Kerîm çevirileri yeni Müslüman olmuş toplulukların tamamı açısından önem arz etmektedir. Toplumsal ve tarihi olanın anlaşılması ya da yeniden kurulması açısından kimi kıssalar ihtiva eden Kur'ân-ı Kerîm, ümmet ile diğer ümmetler arasında paydaşlığın inşası hususunda kimi kolaylıklar sağlamaktadır. Âyet ve sûrelerin şiir dilinin imkânları dâhilinde manzum olarak tercüme veya tefsir ediliyor olması edebiyatın Kur'ân-ı Kerîm'le yakalamış olduğu çağrışımla alakalıdır. Bu yeni edebiyat dünyasında Kur'ân-ı Kerîm bütün olarak dilin imkânları çerçevesinde tercüme edildiği gibi Kur'ân-ı Kerîm'e ait kimi ayetler manen veya lafzen iktibas veya telmih yoluyla da divan ve mesnevî tarzında kaleme alınmış eserler de yer almaktadır. Kur'ân-ı Kerîm'de var olan birçok kıssa böylece edebiyatın konusu olmuş veya edebî eserlere kaynaklık teşkil etmiştir. Milli Kütüphane Yazma Eserler Koleksiyonu 06 Mil Yz A 8631/3 numarada “Manzûme-i Kırâ'atî'l-Kur'ân” başlığıyla kayıtlı olan kaside, Kur'ân-ı Kerîm okumanın faziletlerinden bahseden bir manzumedir. 26 beyitten meydana gelen bu manzumede Kur'ân-ı Kerîm okumanın ve onu yeni nesillere öğretmenin büyük bir erdem olduğundan bahsedilmektedir. Bu çalışmamızda “Manzume-i Kırâ'atî'l- Kur'ân” isimli manzume tanıtılarak manzumenin çeviri yazısına yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Türk İslam edebiyatı, kırâ'atî'l- Kur'ân, Kur'an-ı Kerim, sûre, manzume.

The Poetic Kırâ'atî'l-Qur'an of a Poet called Sa'id

Abstract

Qur'an is the most important source regarding the Islamic Turkish literature Line-Space translation of Quran is also important regarding the societies being justly muslim. Quran that includes many passages related with the understanding of what is social and historical and reconstructing makes it easy to have a communality among the ummahs. The translation and exegesis of ayahs and surahs within the form of poem is related with the connotation of literature and Quran. In this new field of literature Quran is not only translated within the limits of language and also the ayahs and surahs' of quran take part in the works of masnawi and diwan via spiritual and literal quotation or references. Therefore many passages of Qur'an have been the matter of literature and been the sources literature works. The eulogium called “Manzûme-i Kırâ'atî'l-Kur'ân” recorded in the National Library with the code of 06 Mil Yz A 8631/3 is a poem mentioning the virtues of reading Qur'an. Being

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi ilahiyat fakültesi Türk İslam Edebiyatı ABD, idrisssoylemez@gmail.com

composed of 26 couplets, it tells that reading and teaching Qur'an to the new generations is an important virtue. In this study, first we will introduce the poem called "Manzume-i Kırâ'atî'l- Qur'an" and then we will give the transcription of it.

Key Words: Turkish Islamic literature, Qur'an, sura, manzume.

GİRİŞ

Allah, yaratığı varlıkları, özelde insanı, yaratma eyleminin olduğu andan günümüze yalnız bırakmamıştır. Her zaman diliminde onu kimi nimetlerle desteklemiş ve korumuştur. Doğruya ve gerçeğe ulaşması hususunda onu vahiy ve peygamber ile desteklemiştir. Şüphesiz Allah'ın kullarına en büyük hediyesi Cebrail aracılığıyla² Hz. Peygamber'e vahyettiği Kur'ân-ı Kerîm'dir. Bu kitap, insanı kıyamete değin karanlıktan aydınlığa, zulmetten nura çıkartacak böylece insana doğruyu ve yanlışı öğretecek olan yegâne kaynaktır. Hz. Peygamber, İslam dininin ilk emri olan okumayı önemsemiş, söz konusu kitabı okumuş ve üzerinde tefekkürde bulunmuşlardır. Hz. Peygamber'in ashabı da Kur'ân-ı Kerîm'i bu değerler çerçevesinde okumuş ve üzerinde tefekkürde bulunmayı bir görev bilmişlerdir.³ Zira onlar okumanın sadece bir metni yazılı bir kaynaktan takip etmek anlamına gelmediğini esas olanın onun üzerine düşünmek veya tefekkür etmek olduğunu yine Kur'an-ı Kerîm'de zikredilen kimi ayetlerden hareketle hayatlarına aktarma sorumluluğunu benimsemişlerdir.⁴ Hz. Peygamber, kendisine inen vahyi zaman geçirmeksizin çevresinde bulunan kabile ve milletlere mübellîğ sıfatı gereği tebliğ etme vazifesini yerine getirmiştir. Vahyin öğretisi etrafında yeni bir hayat kurmanın erdem ve faziletinin bütün insanlığa benimsetilmesi hususunda ilk günden itibaren adımlar atmıştır. İlâhî olana dayanan Kur'ân-ı Kerîm, içeriği kadar lafzı bakımından da kıymete haizdir. Bu çerçevede Hz. Peygamber, Kur'ânî mesajları ve değerleri çevresine anlatma gayreti içerisinde olduğu gibi onlara Kur'ân-ı Kerîm'i okumayı da öğretiyor ve böylece Kur'an-ı Kerîm'in

² De ki: Cebrail'e kim düşman ise şunu iyi bilsin ki Allah'ın izniyle Kur'an'ı senin kalbine bir hidayet rehberi, önce gelen kitapları doğrulayıcı ve müminler için de müjdeci olarak o indirmiştir. (Bakara,97)

³ Kendilerine kitap verdiğimiz kimseler, onu gereği gibi okurlar. İşte bunlar ona inanırlar. Onu inkâr edenlere gelince, işte onlar ziyana uğrayanların ta kendileridir. (Bakara/121).

⁴ (Resûlüm!) Sana bu mübarek Kitab'ı, âyetlerini düşünsünler ve akli olanlar öğüt alsınlar diye indirdik. (Sa'd 38/29), De ki: Ey insanlar! Size Rabbinizden Hak (Kur'an) gelmiştir. Artık kim doğru yola gelirse, ancak kendisi için gelecektir. Kim de saparsa, o da ancak kendi aleyhine sapacaktır. Ben sizin üzerinize vekil değilim. (Sadece tebliğ etmekle memurum). (Yunus, Kur'ân'ı insanlara sindire sindire okuyasın diye kısımlara ayırdık ve biz onu yavaş yavaş indirdik." (İsrâ/106) Gerçek hükümdar olan Allah, yücedir. Sana O'nun vahyi tamamlanmazdan önce Kur'an'ı (okumakta) acele etme ve «Rabbim, benim ilmimi artır» de. (Tâhâ/114).

lafzının öğrenilmesinin de kıymetli bir uğraş olduğunu çevresine öğretmiş oluyordu.⁵ Ashabi da bu sebepten Kur'ân-ı Kerîm'i Hz. Peygamber'in okuduğu gibi okumayı ve anlamayı bir görev bilinciyle sahiplenmişlerdir. Onlar Hz. Peygamber'in kendilerine öğretmiş olduğu tertibi belli başlıklardan hareketle uygulayagelmışlerdir. Birincisi: Kur'ân-ı Kerîm'i kıraât, tilâvet, tertîl kavramları çerçevesinde okumayı, ikincisi: tefekkür, tedebbür, tezekkür kavramları çerçevesinde anlamayı, üçüncüsü ise ittiba, ittisam, itaât, kavramları çerçevesinde yaşamayı görev olarak benimsemişlerdir.⁶ Bu durum Kur'ân-ı Kerîm'in indiği günden günümüze değişikliğe uğramaksızın muhafaza edilerek gelmesini sağlamıştır.⁷ Böylece İslam medeniyetinin kurucu ögesi olan Kur'ân-ı Kerîm, etrafında bin dört yüz yıllık zaman zarfında zengin bir müktesebatın oluşturulduğu görülmektedir. Geçmişten günümüze âlimler Hz. Peygamber'den miras olan değerleri daha iyi öğrenmek ve öğretmek maksadıyla Kur'ân-ı Kerîm üzerine yapmış oldukları çalışmaları farklı başlıklar altında ilmi disiplin çerçevesinde kıraât, tecvit, tefsir gibi bölümlere ayırarak ümmetin ve insanlığın faydasına sunmuşlardır. Ortaya koymuş oldukları kimi eserlerle de Kur'ân-ı Kerîm'i övmekten geri durmamışlardır. Elimizde bulunan bu çalışma Kur'ân-ı Kerîm'i övme maksadıyla kaleme alınmış bir kasidedir.

Kaside nazım şekliyle yazılan bu eser, kasidenin bölümlerinden biri olan medhiyenin özelliklerini taşımaktadır. Arapçada "Medh" yani övme birini övme veya bir nesneyi sahip olduğu değerden dolayı övmek, birinin veya bir nesnenin iyi yönlerini söylemek⁸ anlamlarına gelir. Bu kökten türeyen methiye ise, " Bir kimseyi veya nesneyi övmek maksadıyla yazılan şiirleri karşılar olarak kullanılmıştır."⁹ Klâsik edebiyat sahasının en önemli nazım şekillerinden olan kasidenin bir bölümünün adı olan bu kavram, övgü temalı şiirlerin genel adı olarak kabul bulmuştur. Genel itibariyle kaside nazım şekliyle ifade edilen methiyenin bütün nazım şekilleriyle yazıldığını görmek de mümkündür.¹⁰ Bununla beraber bu tarz şiirlerde övülen

⁵ Hz. Peygamber'den mervî bir hadiste yer aldığı üzere Hz. Peygamber "Ümmetimin en faziletli ibadeti, Kur'an tilavetidir" demektedir. Alâuddin Ali b. Abdülmelik b. Kâdî Han Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-Ummâl fî Süneni'l-Akvâl ve'l-Ef'âl*, nşr. Bekri Hayyânî-Saffet Sakka, Beyrut ts., I, 511,(2263-2265 no'lu hadisler).

⁶ Mesut Kaya, *Kur'an'ı Okumak, Anlamak ve Amel Etmekle İlgili Kavramlar*, (Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi,2006),13.

⁷ Necati Tetik, *Başlangıçtan XI.Hicrî Asra Kadar Kıra'at İlninin Talimî*, (İstanbul: İşaret yayınları, 1990), s.15-16.

⁸ Yaşar Çağbayır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, (İstanbul: Ötügen Yayınları, 2017),1022.

⁹ M.A. Yekta Saraç, *Klasik Edebiyat Bilgisi*, (İstanbul: 3F yayınları,2007),22

¹⁰ Mehmet Aça, - Haluk Gökalp - İsa Kocakaplan, *Başlangıçtan Günümüze Türk Edebiyatında Tür ve Şekil Bilgisi*. (İstanbul: Kriter Yayınları, 2009).336.

sadece insan değildir. İnsan ile beraber mekânlar, nesnelere, eşyalar ve hayvanlar da methiyenin konusu olagelmıştır.¹¹

1. Manzumenin Adı

Ele alıp incelediğimiz "Manzûme-i Kırâ'tî'l-Kur'ân" kasidesi, birbirinden farklı konular içeren bir mecmuanın içerisinde yer almaktadır. Bahsi geçen mecmuada, çalışmamıza konu olan manzume ile birlikte iki eser daha bulunmaktadır. İncelemeye tabi tuttuğumuz manzume, mecmuadaki üçüncü eserdir. Yazmadaki eserlerin sıralaması şu şekildedir:

1. 06 Mil Yz A 8631/1. Müellifi Bilinmemektedir. *Serencâm-ı Sekerâtü'l-Mevt.* 1b-8a (Türkçe)
2. 06 Mil Yz A 8631/2. Müellifi Bilinmemektedir. *Manzûme-i Hatîcetü'l-Kübrâ.* 10b-42a (Türkçe).
3. 06 Mil Yz A 8631/3. Ebû Sa'îd Muhammed b. Mustafâ el-Hâdimî (1113-1175/1701-1762). *Manzûme-i Kırâ'tî'l-Kur'ân.* 42a-44b (Türkçe)

Mecmuanın künyesinde verilen bu isim dışında manzumenin serlevhasında, hatimesinde veya içerisinde eserin adı ve kim tarafından yazıldığı ile ilgili herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Eserle ilgi olarak kütüphane kaydında yer alan bilgi notu ile içerik arasında bir uyum söz konusudur. Yani buradaki isimlendirme isabetlidir.

2. Manzumenin Şairi

Milli Kütüphane Yazma Eserler Koleksiyonunda 06 Mil Yz A 8631/3 "Manzume-i Kırâ'tî'l-Kur'ân" adıyla kayıtlı olan manzume, Sa'îd mahlaslı bir şair tarafından kaleme alınmıştır. Şairin mahlası makalemize konu edindiğimiz manzumede şu şekilde ele alınmaktadır:

Ey Sa'îd çünkü maṭlûbîñ ol vuzû' Ḳur'ân oku
Evvel eyle vaḳt mücevved şāniyen Ḳur'ân oku¹²

¹¹ Ayşe Sağlam, "Kur'an'ın Faziletlerinden Söz Eden Methiye Türünde Bir Manzume, Medhu Kur'âni 'Azîmî's-Şân Ve Bihi Nesta'in", *Litera Turca (Journal of Turkish Language and Literature)* 4/4, (Autumn 2018), 1038.

¹² Milli Kütüphane Yazma Eserler, 06 Mil Yz A 8631/42b.

Manzume, Milli Kütüphane Yazma Eserler koleksiyonunda 06 Mil Yz A 8631/3 Ebû Sa'îd Muhammed b. Mustafâ el-Hâdimî adına kayıtlıdır. Yazma eser kütüphanelerinde yapılan taramalar neticesinde söz konusu bu eserin başka bir nüshasına rastlanılmamıştır. Bu âlim zatın adına kayıtlı bulunan eserlerin büyük bir kısmı Arapça olarak kaleme alınmış bulunmaktadır.¹³ Hatta bu eserlerden kimileri üzerine ülkemizde çalışmaların yapıldığını da görmek mümkündür. Âlim ve edip bir zat olan Ebu Said Muhammed Mustafa el-Hadimi'ye ait yapılan çalışmalarda var olan bilgiler şahsın, tefsir, hadis, kelim, Arap dili ve edebiyatı, şiir, İslam ahlakı, mantık ve fıkıh ilminin yanı sıra edebiyatla da alakalı kimi eserlerinin bulunduğu bilgisi yer almaktadır.¹⁴ Bununun yanı sıra, bu âlim zatın adına kütüphane kataloglarında gazeliyat, pend-name ve şurutu's-salat "tarzında eserlerin de kayıtlı olduğu bilgisine yer verilmekte olup söz konusu eserler üzerine yapmış olduğumuz çalışmalar neticesinde mezkûr eserlerin Sa'îd mahlaslı bir şair tarafından kaleme alındığı bilgisi yer almakla beraber bu eserlerin Ebû Sa'îd Muhammed b. Mustafâ el-Hâdimî adlı bu zata ait olduğuna dair bir emare ya da işarete rastlanmamıştır. Kaldı ki kaynaklarda da Ebu Sa'îd Muhammed Mustafa el-Hâdimî'nin bu kabil bir eser yazmış olduğuna dair bir bilgi de yer almamaktadır. Buradan da anlaşıldığı üzere kütüphane kayıtlarında var olan bu bilginin kütüphaneci hatasından kaynaklı olduğu düşünülebilir.

Çalışmamamıza konu edindiğimiz bu manzumenin, bu zata ait olduğuna dair net bir bilgi bulunmamaktadır. Türk edebiyatı sahasında yazılan tezkire tarzı eserlerde yapılan incelemeler neticesinde Sa'îd mahlası kullanan kırk bir şair bulunmaktadır.¹⁵ Kaynaklarda, söz konusu bu şairlerden herhangi birinin bu kabil bir eser meydana getirdiğine dair bir bilgi bulunmamaktadır. İncelemeye tabi tuttuğumuz bu eser bu şairlerden biri tarafından yazılabildiği gibi Sa'îd mahlaslı bir başka şair tarafından yazılmış olması da muhtemeldi

¹³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Hasan Özer, "Ebû Sa'îd Muhammed Hâmidimî'nin Hayatı ve Eserleri", *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi (İMAD)*, 2/3, (Aralık 2017), 459-491/ Mehmet Aydın, Ebû Sa'îd Muhammed Hâmidimî'nin Hayatı, Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri, yüksek lisan tezi ankar, 2006.

¹⁴ Özer, "Ebû Sa'îd Muhammed b. Mustafâ el-Hâdimî'in Hayatı ve Eserleri", 479-487

¹⁵ Mihrican Odabaşı, *Tuhfe-i Nâilî Metin ve Muhteva 1. cilt s.234-467*, (Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, 2009). 363-376/Ayrıntılı bilgi için Bkz.

http://www.turkedebiyatilismlersozlugu.com/index.php?sayfa=arama_sonuc&detayli_arama=1&M_AD=said&p=3

3. Manzumenin Yazılış Tarihi

Manzumenin, yazılmış olduğu tarih, dönem veya bununla ilgili olarak bilgiye ulaşabileceğimiz bir ipucu eserde yer almamaktadır.

4. Manzumenin Yazılış Nedeni.

Manzumenin baş tarafında ya da sonunda sebep-i telif ile alakalı olarak bir bilgi bulunmadığından, tam olarak yazılma nedenine dair bir şeyler söylemek mümkün değildir. Bununla beraber, manzumenin sahip olmuş olduğu muhtevadan hareketle eserin Müslümanlar için önemli olan ve onların temel kaynağı konumunda bulunan Kur'ân-ı Kerîm okuma ile alakalı olarak söylediklerinden hareketle şair Müslümanların dikkatini Kur'ân-ı Kerîm okumaya çekerek Müslümanlar ile kitap arasında bir paydaşlığın oluşması hususunda farkındalık yaratmayı arzuladığı kolaylıkla söylenebilir.

5. Manzumenin Şekil Unsurları

Manzumenin tespit edebildiğimiz tek nüshası Milli Kütüphane Yazma Eserler Koleksiyonunda 06 Mil Yz A 8631/3 numarada kayıtlı bulunmaktadır. Harekeli nesih hatla kaleme alınan eserin satır sayısı 15'tir. Manzumenin, tamamı cetveli olup cetveller kırmızı renklidir. Kâğıt türü kupa filigranlıdır. 240x150 - 160x100 mm ölçülerine sahip olan manzume, 3 varaktan meydana gelmektedir. Manzume, koyu kahverengi meşin, şemseli, zencirekli, mıklebli, şirazesı dağılmış açık kahve renkli meşin bir cilt ile kaplanmış bir kapağa sahiptir. Mecmuanın sonunda istinsah tarihi veya müstensihî ile alakalı olarak herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Eserin ilk beyti şu şekildedir:

Efđel-i sâ' at dilerseñ her zamān Ẓur'ān ođu
Eglenmek řā' at iderseñ her vađit Ẓur'ān ođu

Son beyti de řu şekildedir:

Terk-i tecvîd idüp ammā öyle Ẓur'ān ođuma ammā
La' nete lâyığ olursıñ Ẓur'ānı güzel oku

İslamî Türk edebiyatı sahasında X. asırdan günümüze değin kaleme alınan dinî eserlerin temel amacı okuyucuyu bazı konularda bilgilendirmektir. Bu sebeptendir ki yazılan eserler basit, anlaşılır ve akıcı bir dil ile kaleme alınmıştır. Doğu medeniyetinin temel sanat anlayışı manzum gelenek esasları üzerine kurulu bulunmaktadır. Bunun temel sebebi çoğunluğu ümmi olan toplumu eğitmek ve onların kulağına hitap ederek verilmek istenen mesajın akılda kolayca kalmasına olanak sağlamaktır. Bu tarz bir eser okuyucunun ilgisini daha rahat çekecek ve elbette kolayca ezberlenebilecektir. Çalışmamıza konu edinmiş olduğumuz “*Manzume-i Kırâ’atî’l-Kur’ân*” adlı manzume, aynı gaye ile kaleme alınmıştır. Toplumun Kur’an’la buluşmasını sağlamak maksadıyla yazılan manzume, Kur’an’ın önemini kavratmak amacıyla kaside nazım şeklinin kafiye düzenine genelde uyulmuş olmakla beraber kimi yerlerde mesnevî nazım şekline ait kafiye yapısı kullanılarak kaleme alınmıştır.

Ki Hâkdan ‘ ināyet dilerseñ hemān turma Qur’ân oqu
A‘ lā hidāyet dilerseñ hemān sen Qur’ân oqu

Eşref izzet gerekse seb‘ eyleyüp Qur’ân oqu
Eđ‘ afū ni‘ met gerekse cehd idüp Qur’ân oqu¹⁶

Manzume, dinî metinlerde sıkça kullanılan “*Fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün*” kalıbıyla yazılmış olup beyitlerden meydana gelmektedir. Harekeli bir metin olması metnin XVI. yüzyıl öncesine ait olduğunu akla getirmektedir. Şairin metni kurarken şiir dili açısından pek başarılı olmadığı görülmektedir. Şairin aruz veznini başarıyla kullandığını söylemek mümkün değildir. Şiirde yer alan mısralardan dördü 2/1, 16/2, 19, 20/1 numaralı beyitler hece fazlalığından dolayı vezne uymamakta geri kalan kısımlarda ise şair, şiir dilinin kurulumu açısından hiç de hoş karşılanmayan zihafı 1/2, 2/1, 5/2, 6/1, 8/2, 10/1, 1/1, 19/1, 22/2 çokça kullanmıştır. Bu durumu yazılan metnin halkı belli konularda bilgilendirmek maksadıyla yazılmış olan öğretici bir metin olmasına bağlamak mümkündür. Esasında şair bu metni kurarken şairlik iddiasında olmadığı açıktır. Sadece faydayı esas telaki ettiğinden bu tarz bir metni meydana getirmiştir. Bu sebepten, bu kabil metinlerde var olan hatalar hoş görüle bilinir. Manzume, sade ve anlaşılır

¹⁶ 06 Mil Yz A 8631/41a-41b

bir dille kaleme alınmıştır. Şair meselenin anlaşılır olması hususunda dikkatli davranarak uzun ve karmaşık terkiplerin yerine kısa ve anlaşılır terkipleri tercih etmiştir.

6. Manzumenin Muhteva unsurları

Eserde Kur'ân-ı Kerîm'i okumanın erdem ve fazileti, Kur'ân okumanın hükmü ve ona uymanın mecburiyeti, vakitlerini Kur'ân okuyarak geçirenlerin kazanacağı sevaplar, Kur'ân'ın insanın bu dünyadaki hayatını dizayn ettiği gibi kabirde ve kıyamet meydanında da insana huzur ve sükûn bağışlayacağı, bu sebepten insanın kalbinin ancak Allah'ın zikriyle yani Kur'ân okumayla tatmin olabileceği, aile efradına Kur'ân öğreten ebeveynlerin kazanacağı sevabın büyüklüğünden bahsetmektedir. Kur'ân'ın belli bir tertîl üzerine yani esas üzerine kurulu bulunduğu bu sebeptendir ki okuyanın dahi bu tertîle bağlı olarak okuma mecburiyetinde bulunduğu dile getirilmektedir. Bu okuma biçimine dikkat etmeyen ya da önemsemeyenlerin onu anlayamayacağı ve ondan sadır olacak manevî hazza ulaşamayacağı açıkça ortaya onulmaktadır. Bu şiirde, Allah'a iltica etmenin ancak Kur'ân ile mümkün olacağı ele alınmakta olup onu Allah'ın indirdiği üzere okumanın ve anlamının kurtuluşa vesile olacağı gerçeği apaçık bir şekilde dile getirilmektedir. Aksi takdirde birtakım kayıpların yaşanacağı ve bu kayıpların neticesinde insanın çeşitli cezalara uğrayacağı ifade edilmektedir. Bu durumu şiirin dünya ile alakalı olan konuların ele alındığı birinci bölümde şu şekilde dile getirmektedir.

Ĥüsn ĥatime sen dilerseñ şon nefesde ey gözüm
Ĥükmini tüt eyle ' izzet her vaķit Ĥur'ân oķu¹⁷

İkinci bölüm ise ölüm sonrası ve yargılanma dönemi ile alakalı bir kompozisyon etrafında kurulmuştur. Bu durumu şair şu şekilde dile getirmektedir:

Berķ gibi geçüp şırâtı sunalar şağdan kitâb
Yesir eyle ola ĥisâb ey gözüm Ĥur'ân oķu¹⁸

¹⁷ 41b

¹⁸ 42a

7. Metin

- 1.
- 41a Efḍal-i sâ' at dilerseñ her zamân Qur'ân oḡu
Eglenmek tâ' at ideriseñ her vaḡit Qur'ân oḡu
- 2.
- Ki Ḥaḡdan ' ināyet dilerseñ hemān ṡurma Qur'ân oḡu¹⁹
A' lā hidāyet dilerseñ hemān sen Qur'ân oḡu
- 3.
- 41b Eṡref-i ' izzet gerekse seb' eyleyüp Qur'ân oḡu
Eḡ' af u ni' met gerekse ceḡd idüp Qur'ân oḡu
- 4.
- Rāḡat-ı cān isteriseñ ṡurma sen Qur'ân oḡu
Rūḡa kuvvet tene rāḡat cümle emrāza ṡifā
Derde dermān isteriseñ ḡazret-i Qur'ân oḡu
- 5.
- Dünyāyı ' uḡbāyı taḡṡil eylemek dileriseñ
Aḡ gözüñi ṡut sözümi hemān sen Qur'ân oḡu
- 6.
- Ḥüsnü ḡātime dilerseñ ṡon nefesde ey gözüm
Ḥükmini ṡut eyle ' izzet her vaḡit Qur'ân oḡu
- 7.
- Yoldaṡım olsun deriseñ ḡabr içinde dā'imā
Dā'imā eyle ṡahāret ey cānım Qur'ân oḡu
- 8.
- Ger dilerseñ eyle vāsi' ol ṡuracaḡ ḡabriñi
Devletli olsañ ḡardaṡ ciddi sa'y it Qur'ân oḡu
- 9.
- Taḡt-ı devlet tāc-ı ' izzet sermedi bunda saña
Saña yār olmaḡ dilerseñ ey gözüm Qur'ân oḡu

¹⁹ Mısra hece fazlalığından dolayı vezne uymamaktadır.

10.

42a Ey kardaşım emrî nehyî saña nece bildirir
Ġāfil olma kıl tefekkür her zamān Ẕur'ān oġu

11.

Bir toġrı yol isteriseñ seni ilte cennete
Her zamān em' ānile gel kardaşım Ẕur'ān oġu

12.

Efdal oldur kim kelāmu'llāhı her kim oġuya
Hem yüzinden ciddi sa'y it dā'imā Ẕur'ān oġu

13.

Ger dilerseñ ola her dem gözleriñ nūrı ziyād
Ol mülāzım kıl nażar gel her vaġit Ẕur'ān oġu

14.

Ġāfil olma fırsatı fevt etme ey ġāfil kişi
Fađl idüp ġarfine hem onar şevāb vire Ĥudā

15.

Raġmet-i raġmān dilerseñ 'aşġ ile Ẕur'ān oġu
Cānile kıl sen teraġġüm şıdķile Ẕur'ān oġu

16.

Ẕatı taġdan hem şevābı virür hem ağır olur
Ey gözüm mizānı yarın şaķil²⁰ ecmel Ẕur'ān oġu²¹

17.

Berķ gibi geġüp şırātı sunalar şaġdan kitāb

42b Basir eyle ola ġisāb ey gözüm Ẕur'ān oġu

18.

Ẕabr içinde hem çürümez ehl-i Ẕur'ānın teni
Hem yanar cennet çerāġı turma cān Ẕur'ān oku

²⁰ Burada var olan sözcük metnin silikliġinden okunamamıştır.

²¹ Mısra hece fazlalığından dolayı vezne uymamaktadır.

19.

Ki rûz-ı maḥşer olıcaḡ Ẹur'ân Hâḡdan recâ eyler²²
Ola şâfi' hem müşeffi' turma cân Ẹur'ân oḡu

20.

Ehl-i Ẹur'ânın anasınıñ daḡı atasınıñ başına²³
Geydüreler bir tâc ola ey gözüm Ẹur'ân oku

21.

Anı gözler görmedi hem kulaḡlar işitmedi
Kimse 'aḡl irgürmedi hem bil cânım Ẹur'ân oḡu

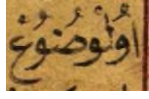
22.

Atasına anasına böyle 'izzet olcaḡız
Kendine gör ne olıcaḡ it kıyâs Ẹur'ân oku

23.

Ẹanḡı 'abde ola bu luḡf hem iḡsân ey göñül
Cânıña kıl sen teraḡḡüm tut sözüm Ẹur'ân oḡu

24.

Ey Sa'id çünki maḡlûbıñ Ẹur'ân oḡu
Evvel eyle vaḡt mücevved şâniyen Ẹur'ân oku

25.

43a Çün verettelnâhu tertîlen²⁴ buyurdı ol Hüdâ
Eyleyüp tertîbi tertîl lüḡfile Ẹur'ân oḡu

26.

Terk-i tecvîd idüp ammâ öyle Ẹur'ân oḡuma
La'nete lâyiḡ olursıñ Ẹur'ânı güzel oku

²² Mısra hece fazlalığından dolayı vezne uymamaktadır

²³ Mısra hece fazlalığından dolayı vezne uymamaktadır

²⁴ onu ağır ağır okuduk (25/Furkan 32)

SONUÇ

Bu çalışmamızda Sa'îd mahlaslı bir şaire ait "Manzûme-i Kırâ'atü'l Kur'ân" isimli eser üzerinde durulmuştur. Yapılan çalışmalar neticesinde söz konusu eser üzerinde daha önce herhangi bir çalışma yapılmadığı tespit edildi. Eserin bütün olarak Kur'ân-ı Kerîm okumanın fazileti ve değeri konularını içeren bir methiye olduğu görülmektedir. Yüzyıllardır indiği ilk günkü korunmuşluk zırhına bürünerek Müslümanlara yol gösteren ve kendini onlara okutturan Kur'ân-ı Kerîm'le alakalı olarak ilk dönemden bugüne manzum birçok eserin kaleme alındığı izahattan vareste bir gerçektir. İslâm dinin temel kaynağı olan Kur'ân-ı Kerîm etrafında başta tefsirler olmak üzere Edebiyatımızda akâid, tevhid, fıkıh ve ferâiz gibi eserlerin yanı sıra Kur'ân-ı Kerîm'in doğru bir şekilde okunmasına yardımcı olacak olan tecvîd tarzında eserlerin fazlasıyla yazıldığını görmek mümkündür. Ele alıp incelediğimiz bu eser, Kur'ân okumanın fazilet ve erdemini konu edinmesi itibariyle önem arz etmektedir.

Kaynaklarda yapılan araştırmalar neticesinde Sa'îd mahlasını kullanmış olan 41 şaire tesadüf edilmiştir. Sa'îd nam şairin kaleme aldığı bu eserin muhtevasından hareketle şairin İslami ilimler hususunda bilgi ve birikime sahip olduğu açıkça görülmektedir. Yüzyılı tespit edilmeyen eser Kur'ân'ı Kerîm'in insana kazandıracığı kişilik ve karakterden hareketle Müslümanlar açısından Kur'ân-ı Kerîm öğrenmenin ve okumanın önemi üzerinde durulmuştur. Yüzlerce yıllık geçmişi olan bu değer toplumdaki tamamı açısından canlı bir şekilde varlığını koruyor olmasından dolayı Müslümanlar için hem bu dünyada hem de diğer dünyada yol gösterici yordam öğretici bir rehberdir. Bu sebeplerden dolayı Kur'ân-ı Kerîm kişiye bu dünyada ve diğer dünyada kişiye şefaet ediyor olması hasebiyle şair kişileri Kur'an okumaya teşvik etmektedir.

Manzumede ele alınıp işlenen konu Müslüman toplum için oldukça önemli. Söz konusu bu metni şair, Kur'ân-ı Kerîm'in okunması, öğrenilmesi ve anlaşılır olması hususunda kimi bilgiler sunmak maksadıyla kaleme almıştır. Meselenin önemine binaen şair, sanat gailinden uzak olarak kurmayı düşündüğü metnin kurulumunda sade ve anlaşılır bir dil kullanma yoluna gitmiştir. Bu sebepten anlatılan konu, kullanılan üslup ve dil şairin anlatma nedeniyle paralellikler arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- AÇA Mehmet, - GÖKALP Haluk - KOCAKAPLAN İsa, *Başlangıçtan Günümüze Türk Edebiyatında Tür ve Şekil Bilgisi*. İstanbul: Kriter Yayınları, 2009.
- ALÂUDDİN Ali b. Abdülmelik b. Kâdî Han Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-Ummâl fî Süneni'l-Akvâl ve'l-Ef'âl*, nşr. Bekri Hayyânî-Saffet Sakka, Beyrut tarihsiz, I, 511,(2263-2265 No'lu hadisler).
- AYDIN, Mehmet. *Ebû Saîd Muhammed Hâmidimî'nin Hayatı, Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri*, Yüksek Lisans Tezi Ankara Üniversitesi,2006.
- ÇAĞBAYIR Yaşar, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, (İstanbul: Ötüken Yayınları, 2017),1022.
- KAYA Mesut, *Kur'an'ı Okumak, Anlamak ve Amel Etmekle İlgili Kavramlar*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi,2006.
- Milli Kütüphane Yazma Eserler, 06 Mil Yz A 8631/42b.
- ODABAŞI, Mihrican. *Tuhfe-i Nâilî Metin ve Muhteva 1. cilt s.234-467*,Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi,2009.
- ÖZER, Hasan. "Ebû Saîd Muhammed Hâmidimî'nin Hayatı ve Eserleri", *İslam Medeniyeti Araştırmaları dergisi(İMAD)*, 2/3,(Aralık 2017), 459-491.
- SAĞLAM, Ayşe. "Kur'an'ın Faziletlerinden Söz Eden Methiye Türünde Bir Manzume, Medhu Kur'âni 'Azîmi's-Şân Ve Bihi Nesta'in", *Litera Turca(Journal of Turkish Language and Literature* 4/4, (Autumn 2018),1038.
- SARAÇ, M.A. Yekta, *Klasik Edebiyat Bilgisi*, İstanbul: 3F yayınları,2007.
- TETİK, Necati, *Başlangıçtan XI.Hicrî Asra Kadar Kıra'at İlminin Talimî*, İstanbul: İşaret Yayınları, 1990.

